

Una altra nevera, al Priorat

Ramon Amigó

Quan vam preparar l'article sobre prous de neu al Priorat, aparegut a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 60, 2005 (187-201), vam tenir la prudència de no utilitzar la paraula *exhaustiu* per qualificatiu d'aquest treball de recerca, malgrat que l'escorcoll poble per poble va ser sistemàtic i sovint no limitat a un sol informador, sinó repetint la consulta a diverses persones, cap de les quals no es va fer estranya ans totes ens van acollir amb simpatia i van manifestar desig de col·laboració. I vam ampliar l'escorcoll amb l'examen dels onze reculls d'onomàstica publicats de nou termes municipals prioratins. La paraula *exhaustiu* és molt perillosa quan es fa investigació perquè rarament es pot estar segur que s'hagi arribat al final. Si més no, aquest article dedicat a explicar la recerca de neveres al Priorat n'és un exemple, com es veurà.

Ara fa poc, aquest any 2008, ha aparegut publicat un manuscrit titulat *Crònica de Porrera. 1865*, que va escriure Josep Simó i Serres 143 anys enrere. L'edició ha anat a cura de l'Arxiu Comarcal del Priorat, instal·lat a Falset, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Porrera i del Consell Comarcal. És un exemplar acurat, de 339 pàgines amb unes poques il·lustracions i, al final, un pla de la vila de Porrera en un full desplegable del format de dues pàgines.

I quina no ha estat la nostra sorpresa quan, a la pàgina 74, s'explica que el pou anomenat del gel fou construït l'any 1791 a fi de poder conservar el gel i la neu per a l'estiu. Que se'n troben vestigis pujant pel riu principal a mà dreta a mig quart d'hora de Porrera, al lloc anomenat Devesa d'Amorós, a qui pertany aquesta antigalla que, segons diu la gent i segons relació dels interessats, va ser una ocurrència d'un frare natural d'aquesta casa. Es va provar d'empouar el gel que contenien unes basses construïdes amb aquesta intenció allí a la vora i, com que els resultats van ser poc satisfactoris, l'empresa es va abandonar.

El llibre és escrit en castellà, tal com passava sovint en aquella època, i ens ha semblat que valia la pena de traduir aquest fragment:

Al pla de la vila de Porrera que aporta el llibre, la partida de la Devesa, un fragment de la qual devia ser propietat de la família Amorós, és assenyalada a la vora esquerra del riu de Cortiella, al sud-est de la població, davant per davant de la Barceloneta, un barri que hi ha a la vora dreta d'aquell riu. La família Amorós devia ser econòmicament, i potser políticament, poderosa a la localitat, en aquella època, ja que el llibre conté moltes anotacions de diversos Amorós des de 1737, i parla de la casa, del corral, de la devesa, del molí i de l'olla (entenguï's destil·ladora d'aiguardent) de l'Amorós.

Atès que 143 anys enrere només es veien vestigis del pou i que l'activitat nevatera sembla que va ser comercialment poc important, es pot comprendre que durant aquest quasi segle i mig que ha passat tot allò que quedés d'aquella construcció hagi desaparegut enterament, sense deixar cap rastre en el territori, i que, sense cap presència física de la construcció que hi hagués hagut, la memòria popular s'hagi anat esvaint fins a perdre's del tot.

Encara ens podríem preguntar si la iniciativa del freret Amorós, que no sabem a quin orde pertanyia, havia rebut la benedicció d'Escaladei, la cartoixa senyora del terme. Potser el fracàs de l'empresa va obeir a una oposició que li podia haver fet la senyoria cartoixana, temerosa que els Amorós –molt actius i dinàmics en diversos aspectes, a l'època, com s'ha dit– poguessin representar una competència perjudicial per a la bona marxa dels negocis nevaters suculents –importants, pel que hem pogut saber– del monestir prioratí. És una hipòtesi que no té, tanmateix, cap suport on es pugui estintolar i que es basa només aleatòriament en el coneixement que tenim de l'apropiació que els monjos de Cartoixa van fer, a favor d'ells, del pou de Poboleda a base de desautoritzar, amb arguments fal·laços, allò que ells mateixos havien consentit; i de les batusses que hi havia sempre perquè tothom anés a moldre el gra únicament als seus molins. L'economia era tan important per als senyors monàstics com ho era per als senyors episcopals i comtals i per als senyors militars, com ho és ara per als senyors civils.

En els altres pous que hi havia al Priorat administratiu d'ara no s'hi podien interferir perquè eren en territori del comtat de Prades, de la baronia d'Entença i de la baronia d'Escornalbou. I, tant com es pogués, calia conservar la pau entre senyors. En canvi, heure-se-les amb els súbdits no plantejava problema. Els súbdits tenien sempre les de perdre. Si fa o no fa, com ara.

Serveixi aquesta nota com a complement de l'article publicat el 2005.